

Tasca 1.- LES PRIMERES EXPLORACIONS GEOGRÀFIQUES

El coneixement que els europeus tenien del món durant l'edat mitjana era molt reduït. Bàsicament es limitava a Europa, la conca del Mediterrani, el nord d'Àfrica, el proper Orient i algunes notícies que es tenien sobre el continent asiàtic.

Es tenien coneixements molt imprecisos de llocs llunyans com Xina i l'imperi mongol de Khublai Khan gràcies a alguns viatgers com el venecià **Marco Polo**, al segle XIII. Al centre d'Àfrica, pensaven que hi havia el regne cristià del Preste Joan, que creien que era descendent dels Reis Mags.

Alguns mariners intrèpids s'havien aventurat a l'oceà Atlàntic per explorar noves rutes, però els coneixements tècnics d'aquella època feien molt difícil la navegació per aquelles mars. Tot just havien arribat fins les Illes Canàries i els qui es feren mar enllà, no havien tornat.

1.- EL MAPA DE PTOLOMEU:

Ptolomeu va ser un geògraf grec que al segle I va elaborar un mapa del món conegut aleshores. Aquest mapa representa Europa, part d'Àsia i el nord d'Àfrica, però era molt imprecís a mesura que s'allunyava del Mediterrani.

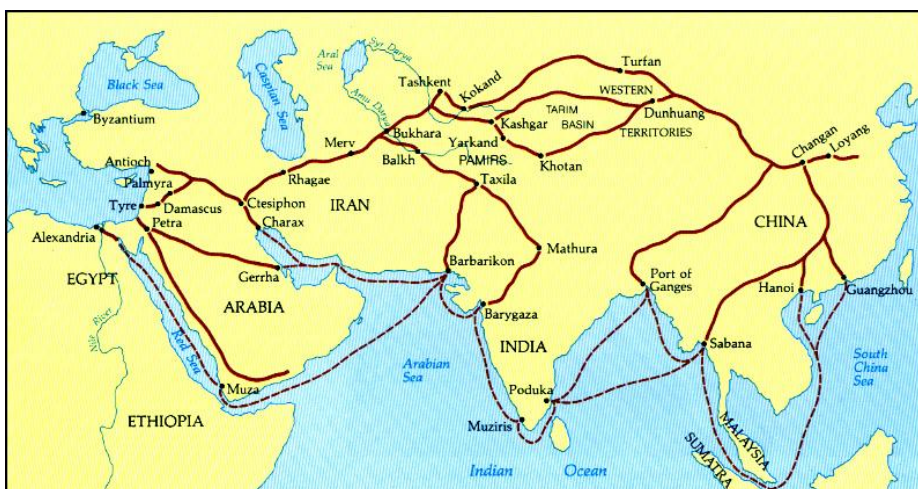
Aquest mapa era el que es va seguir utilitzant durant tota l'edat mitjana. El coneixement que la cultura medieval tenia del món no havia millorat en més de mil anys.

THE WORLD ACCORDING TO PTOLEMY

Mapa de Ptolomeu (s. I)

2.- LA RUTA DE LA SEDA

Des del temps dels romans hi havia un comerç molt important entre Europa i les parts més llunyanes d'Àsia.

De Xina i Indonèsia arribaven a Europa productes exòtics de gran valor, com la seda -no es coneixia la cria dels cucs de seda ni el cultiu de la morera a Europa-, vaixelles de porcellana, espècies com la canyella i el clau, l'ivori, etc.

Es tractava de productes de luxe que eren molt preuats per les classes altes, sobretot la noblesa, la burgesia i l'alt clergat i es pagaven grans quantitats de diners per ells.

Aquests productes travessaven tot el continent asiàtic en caravanes, a través de deserts com el de Gobi i Aràbia i altes serralades, com la Meseta del Palmir. Al llarg de la ruta de la seda havien anat sorgint grans ciutats a Orient, com la Meca o Bagdad, llocs d'aturada dels caravaners. En arribar a les costes del Mediterrani, els mercaders, sobretot genovesos, venecians i florentins els compraven a l'engròs i els portaven als mercats dels Països Baixos, Aragó, Castella, Portugal...

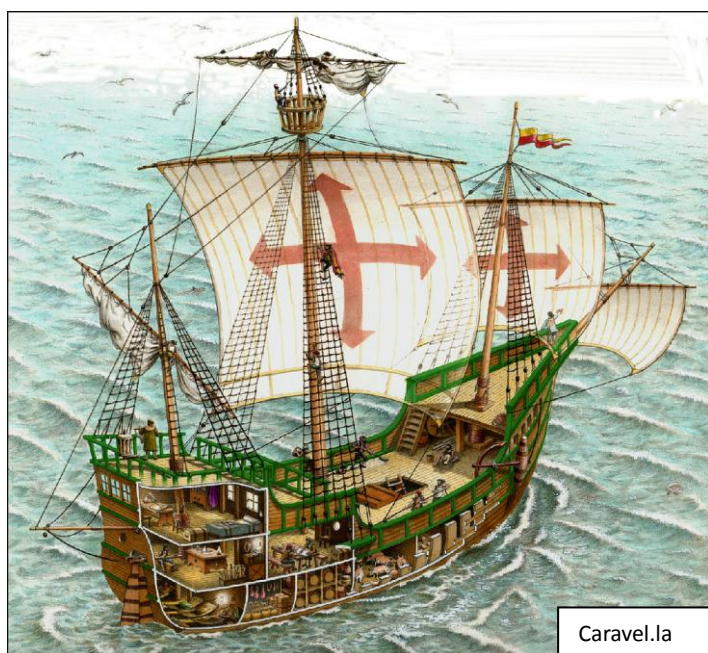
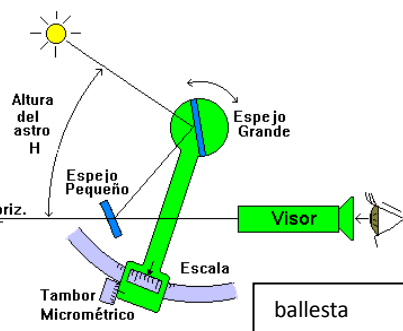
A partir del segle XIV, l'imperi turc amenaçava l'imperi bizantí i posava obstacles a aquest comerç. L'any 1453 conqueriren Constantinoble. D'aquí que els comerciants cercassin vies alternatives per importar productes d'Orient.

3.- MILLORES EN LA NAVEGACIÓ

Fins l'edat mitjana, les naus practicaven la **navegació de cabotatge**; anaven vorejant la costa, i sols eventualment s'arriscaven a la **navegació d'altura**.

El vaixell que va permetre la navegació atlàntica va ser la **caravel·la**. Era més petita i més manejable que les antigues naus. Els seus principals inconvenients eren la poca capacitat de càrrega i la necessitat d'un elevat nombre de tripulants.

A més, a l'edat moderna es varen incorporar nous aparells de navegació, sovint apresos dels àrabs, com la **brúixola**, l'**astrolabi** i la **ballesta**.

La **ballesta** era un instrument que servia per amidar l'altura del Sol i per tant saber la latitud en que es trobaven.

La navegació per l'oceà era molt difícil. Hi havia les llegendes fabuloses, de monstres marins, de mars que s'obrien i engolien els vaixells o que les aigües bullien a mesura que s'avançava cap al sud.

El que també dificultava la navegació eren els **vents alisis**, uns forts vents que a l'estiu bufen cap a l'oest, més intensos a mesura que s'aproximen a l'Equador, que empenyen els vaixells oceà endins i feien difícil la navegació de cabotatge.

4.- LES EXPLORACIONS DELS PORTUGUESOS

Portugal va acabar l'expansió territorial a costa dels territoris d'Al-Andalus a mitjans segle XIII, en

arribar al sud de la península Ibèrica i va orientar la seva expansió cercant rutes marítimes.

El comerç portuguès era molt ric. Exportava vi, fruits secs i sal, cuir i quermes, un tint per teixits cap a Flandes i Itàlia.

Impulsats per la recerca d'altres vies de comerç iniciaren l'exploració de noves rutes a través de l'oceà, començant l'era dels descobriments europeus que durà des del segle XV fins el XVII.

El 1415 conqueriren Ceuta. El 1418 arribaren a l'illa de Madeira i el 1427 ocuparen les Açores. Es tractava d'illes deshabitades, lluny de terra ferma, enmig de l'oceà Atlàntic, amb un clima oceànic humit. Hi plantaren canya de sucre i establiren una colònia de poblament agrícola.

Vorejant la costa africana, Gil Eanes passà el cap Bojador el 1434, i el 1441 arriben al Cap Blanc. El 1460, Pero de Sintra arriba a Sierra Leone. El 1471 descobreixen el golf de Guinea i les illes Príncipe i Annobon. El 1472 Lopo Gonçalves va ser el primer europeu en creuar l'Equador i Fernando Poo va descobrir l'illa de Formosa. El 1883, Diego Cao arribà al Riu Congo.

Bartolomeu Dias comandant una expedició de tres caravel·les, va arribar al sud d'Àfrica, que ells nomenaren **Cap de Bona Esperança**, el 1488 descobrint així l'Oceà Índic. Finalment, el 1498, sis anys després del primer

viatge de Colom a Amèrica, **Vasco da Gama** arribà a Calicut, quedant establert el descobriment de la ruta marítima fins a l'Índia. Després exploraren la costa de Xina el 1513 i el Japó el 1543.

Anaren establint assentaments al llarg de la costa, que convertiren en grans explotacions de cotó i sobretot centres d'importació d'esclaus negres de l'Àfrica interior. Sense lluites, eren els propis mercaders moros o negres els que venien els esclaus als portuguesos, que després revenien als altres països europeus.

Arribada al Brasil

El 1500, quan ja es coneixia el continent americà, salpà una expedició cap a l'Índia, comandada per **Pedro Álvares Cabral**, composta per dotze vaixells. Però, a l'altura de Cap Verd, es desviaren de la ruta i navegant cap a l'oest arribaren a una terra inexplorada, que anomenaren primer Ilha de Vera Cruz i més tard Brasil, degut a l'abundància d'uns arbres de fusta molt vermella, dita pal-brasil en portuguès, que s'emprava sobretot per tenyir. Allà també establiren colònies al llarg de la costa

ACTIVITATS:

A.- CONCEPTES

- ruta de la seda
- navegació de cabotatge / navegació d'altura
- caravel·la
- vents alisis
- brúixola
- ballesta

B.- ACTIVITATS DE COMPRENSIÓ

- 1.- Quins eren els principals productes que es transportaven per la ruta de la seda? Com arribaven a Europa?
- 2.- Per què era difícil la navegació per l'Atlàntic? Quin nou tipus de nau va permetre les exploracions? Quin avantatge tenia? Quines altres innovacions tècniques varen facilitar la navegació?
- 3.- Per què es diu que els portuguesos varen ser els pioners en les exploracions marítimes?
- 4.- On volien arribar els portuguesos? Quina ruta seguien?
- 5.- Quines eren les principals activitats econòmiques dels assentaments portuguesos a Àfrica? Per què creus que no penetraren cap a l'interior?
- 6.- Quin és l'origen del nom de Brasil?

C.- ACTIVITATS AMB MAPES

- 7.- Sobre el mapa mundi, pintar de color el món conegut pels europeus a l'edat mitjana
- 8.- Sobre el mateix mapa, situar les rutes, els llocs i els principals assentaments dels portuguesos

